

LUCIFERI EPISCOPI CALARITANI VITA.

§ I.

Calarim ^a Sardiniae principem urbem patriam habuisse Luciferum, et parentes Romana origine et Luciferorum familia ^b virtutibus et fuso pro Christiana Religione sanguine clarissimos scripsit superiori saeculo Methodius ^c. His super D. Juvenalem Calaritanum Anistitem ^d puerum Luciferum parentibus orbatum instituendum accepisse, et Romam deinde firmiore aetate profectum D. Eusebio Vercellensi postmodum Praesule praecceptore usum, ab eoque sacro fonte Christo regeneratum fuisse, et a D. Silvestro Rom. Pontifice Lectoris officio coonestatum, illique Graeca, Latinaque lingua probatissimo munus sacras litteras interpretandi demandatum, ac tandem, sublato e vivis Protogeni Calaritano Episcopo ^e, a Julio Rom. Pont. in ea sede post an. Chr. 347 suffectum fuisse idem auctor litteris consignavit. Verum Methodius conjecturis nimium indulgens ea de Lucifero tradidit, quae, si aequa criticis lance pendantur, nihili facienda sunt ^f. Quod etiam iudicium iis debetur, quae de natali anno, deque Luciferi genere et episcopali ordinatione ex Bonfante hausit, scripsitque Machinus Archiepiscopus Calaritanus ^g. Ergo incerta Luciferi patria, incertum genus et tempus, incerta omnia, quae somnians Methodius asseruit, ad annum usque 354, quo et nomen et officium Luciferi primum occurrunt in litteris Liberii Pont. ad Constantium Augustum, qui per id tempus

A Arelate in Gallis jam devicto Magnentio constiterat, a Valente, aliisque Arianis Episcopis comitatus et circumventus. Ad eum Liberius superiore anno legationem instituerat, qua per Vincentium et Marcellum Episcopos speraverat se Augusto persuasurum, ut pro Athanasii causa, et ad refellendos, damnandosque Arianorum errores Aquileiae Concilium libere cogere-
 tur. Sed cum res non cessisset ex voto, et lapsu Vincentii Capuani Episcopi ^h omnia pessum irent in dies, legatum alium ad Constantium destinavit Liberius cum Pancratio ⁱ presbytero et Hilario ^j diacono Luciferum Calaritanum Antistitem Romae tunc temporis divina sic disponente providentia diversantem, ut Ecclesiae sibi commissae negotium aliquod praesens facilius absolveret. Romam accessisse, suumque gregem deseruisse Luciferum a Deo vocatum, ut laboranti suppetias ferret contra Arianos Catholicae Ecclesiae, auctor est idem Methodius ^k ex iis forte Liberii verbis, *Deo cooperante Frater et Coepiscopus noster Lucifer de Sardinia supervenit* ^l.

Qui Luciferum non Sardiensem, sed Sirmiensem ^m, vel etiam Sardicensem ⁿ Praesulem dixere, ab historica veritate omnium ferme eruditorum, criticorumque suffragiis, et Conciliorum auctoritate firmata, quam turpissime aberrarunt. A nostro vero alius omnino est Lucifer ille Sardensis, qui Synodo Caesariensi in Cappadocia, in qua S. Basilius ad illam sedem occupandam electus fuit, interfuit an. Chr. 370 ^o, quo exeunte, vel saltem sequentis anni

^a Καράλις, Ptolemæo Carallis: in mss. pluribus, Caralis, Caralitanus; Καρακάλιως, Caracalis, Caracalitanus. Καρακαλίων, Caracaliorum habet Sophronius de Vir. illust. Gerardus Casteel in Controv. Eccles. Hist. controv. 19, pag. 343, col. 1, Luciferum Episcopum Calaguritanum dixit: hæc est Calagurris Livio urbs Hispaniae Tarraconensis, nunc Calahorra in Castella Veteri. At quid a veritate alienum magis?

^b Ex commentitiis Inscriptionibus Calaritanis, T. ÆLIUS LUCIFER, L. ÆLIUS LUCIFER, IV. ÆMILIA LUCIFERA, et ex quodam suppositio Siculo lapide, L. CÆSIUS LUCIFER. Vid. Boll. Acta SS. t. IV, 20 Maii, edit. Ven. pag. 660, n. 2.

^c F. Ambrosius Methodius Tarentinus Ord. Eremit. S. Augustini in Vita ms. ex Boll. loco cit.

^d Boll. ib. in præter. ad 28 Maii. An is fuerit Calaritanus Antistes sæc. Chr. IV, aut eo ineunte, an scil. Ch. 303, ut Ferrarius, Arca, Bonfantes, Fara, Machinus, et Papebrochius contendunt, dubitat cl. Matthæius Sard. Sac. pag. 70.

^e Interfuit Nicææ, et Sardicensis Synodo: is non Sardiniensis, sed Sardicensis in Mœsia Episcopus fuit, ut constat ex Andronico Palæologo Seniore apud Goarium ad calcem Codini pag. 405, et ex Lequieno t. II, Orien. Christ. col. 301, et seq. Machinus tamen totis viribus contendit Protogenem hunc Antistitem Calaritanum fuisse toto cap. 17, lib. II Defen. Sanct. B. Luciferi.

^f Cl. Matthæius loco supra cit. pag. 72, ait: Hæc quidem de Lucifero narrat Methodius, sed omnia incerta, ne quid gravius dicam, sunt. Vid. Papebr. l. cit., n. 2 et 3.

^g Defen. Sanct. B. Luciferi par. 1, c. 1.

^h Vid. Epist. Liberii Papæ ad Eusebium Vercellensem Episcopum t. II Concil. edit. Venetæ pag. 803 et not. Binii ibid. pag. 800.

ⁱ Eutropium vocat Cave de Script. Eccles. sæc. Arian. Vid. Lucifer; sed male.

^j Hilarius hic Rom. Ecclesiae Diaconus Luciferianis sese adjunxit, eorumque coryphaeus factus schismati hæresim addidit, quem D. Hieronymus ob Arianorum ad Catholicam communionem redeuntium rebaptizationem novum orbis Deucalionem nominat in lib. contra Luciferianos. Opera tamen et zelo S. Damasi Papæ Hilarium tandem ad sanam mentem rediisse, et Catholicis adhæsisse cum Pagio in Ann. Bar. ad an. Chr. 362, n. 25, et Nat. Alex. sæc. 4, c. 6, art. 14, tenet cl. Sarazanius in notis ad gesta et opuscula S. Damasi cap. 22, n. 6, nosque iisdem fulti argumentis huic sententiæ subscribimus.

^k Ubi supra. Vid. Bolland. l. cit. n. 3.

^l In Epist. ad Euseb. Vercell. t. II Concil. edit. Ven. pag. 803, ex Actis Vitæ S. Eusebii.

^m Luciferiani a Lucifero Sirmiac Episcopo, qui contra Episcopos Catholicos, qui Constantii persecutione perfidiæ Arianorum consentientes erant, et postea correcti rediere in Catholicam, etc. S. Isidorus de Origin. lib. VIII, pag. 103, edit. Paris. 1601, et Honorius Augustodun. de hæres. in Bibl. PP. t. XII. Ita et Erasmus in not. ad Dial. S. Hieron. contra Lucifer., ac Nanclerus in suo Chron. t. II, atque etiam Montholonius in Prompt. t. II, pag. 28.

ⁿ V. Cornelium a Lapide in Apoc. c. 3, vers. 4: Et Angelo Ecclesiae Sardis scribe, etc.

^o Καὶ τοῦ ἐκ τῆς ὑπερορίας ἀναλαβόντας προσκ

initio Lucifer noster, ut § viii dicemus, supremum A diem clauserat.

§ II.

Luciferum ergo, utpote quem ad grave munus exsequendum doctrina ac pietate aptissimum nove- rat ^a, ubi legatum ad Augustum destinavit Liberius, litteras illi ad eundem perferendas dedit, ut ab illo pro Ecclesiae pace restituenda Concilium impetraret ^b, simul et alias ad Eusebium easque commendatitias, ut Luciferum cum sociis in difficillima obeunda provin- cia adjuvaret ^c. Roma Vercellas profectus Lucifer cum Pancratio et Hilario perhumauiter ab Eusebio exceptus est, qui, ut sese Fidei Catholicæ assertorem strenuum, et ad iussa facienda promptissimum Liberio magis magisque probaret, legatis se statim socium adiunxit, ut Arelate commorantem Augu- stum conveniret. Hic adeo enixe apud illum egerunt legati, ut, quidquid Liberius desideraverat, rogave- ratque Constantium, feliciter obtinuerint, tum de causa Athanasii agitando, tum præcipue de Concilio pro Ecclesie tranquillitate cogendo. Cum tamen in sequentem anam Concilium Mediolani celebrandum distulisset Constantius bello barbarice impeditus ^d, Eusebius ad suam Ecclesiam, et Lucifer apud Dio- nysium Mediolanensem Præulem Concilii jam indi- cti tempus exspectantes sese receperunt. Eo igitur anno, ineunte vere, qui Christi 355, Liberii Papæ quartus, Constantii Imp. decimus nonus fuit, Arbitione et Mavortio Lolliano coss. ex Oriente pauci, plures vero ex Occidente Episcopi Mediola- num, ubi Augustus ipse cum exercitu constitit, convenientes Synodo, quæ in ea urbe quarta fuit, initium fecerunt. Illic Concilio ex Orientalibus pau- cos, ex Occidentalibus vero supra trecentos inter- fuisse Episcopos scripsit Socrates ^e, cui et Sozo- menus ^f consentit. Recentiores fere omnes cum Baronio ^g, Tillemontio ^h, Calaneo ⁱ, aliisque magni nominis Scriptoribus in hanc sententiam venero, et supra trecentos Latinos Patres Synodum Mediola- nensem implevisse tradiderunt. Valesius tamen vix sibi persuadens tot Episcopos ibi coaluisse, in textu Græco utriusque Historici errorem suspicatus pro *τριακόσιοι* in Sozomeno, et *τριακόσιους* in Socrate, *τριακοντα*, triginta scilicet legendum esse existima-

vit I. Severiori usus iudicio Hieronymus a Prato Græcorum Historicorum testimonia rejicit, contenditque vir cl. tum ex Catholicis, tum ex Arianis Episcopis num- erum Patrum ad sexaginta vix constitisse ^k. Verum re diligentius considerata utraque opinio videtur concilianda. Si enim Athanasii, si Constantii, si auc- torum Vitæ SS. Eusebii et Dionysii verba exspe- ctantur, et Græcis Historicis, et Valesio ac Pratoensi suo stabit veritas. Nam eo convocato Concilio Impe- ratoris a Valentia et Ursacio circumventi mens erat, ut ab Occidentali universa Ecclesia Athanasius dam- naretur, et Ariana dogmata probarentur. At Catho- licis Episcopis plerisque, cognita Constantii et Arianorum fraude, Mediolanum ad Synodum venire recusantibus, missi Palatini Comites in omnes Occi- dentis provincias, ut Præsulibus indicereut, aut damnationi Athanasii subscribendum, aut in exili- um eundem. En ipsissima Athanasii verba in epi- stola ad Solitarium, quæ Petro Nannio interprete ex- scribimus: *Quot igitur Episcopi, prout in sacris lit- teris est, ad præsidia et reges adducti sunt, et a iudicibus hanc sententiam audierunt: Aut subscribitis, aut ab Ecclesiis recedite: detraxi enim vos ab Ecclesiis Imperator iussit. Nam et magistratibus scriptum est, et multa pecuniarum denuntiata; nisi quisquis tuæ civi- tatis Episcopum subscribere coegisset. Quo factum est, ut multi Episcoporum qua iniuis, qua vi et dolo victi subscriptionem in Athanasium darent, existi- mantes salva Nicæna Fide unius hominis damnatione pacem tranquillitatemque turbatis Ecclesie Catho- licæ rebus restituendam fore, quod subdole etiam Constantius ipse sponderat; Nos certe, si in Epi- stola ad Eusebium, qui esse Dei famulos gloriamur, hortamur pariter ac monemus, ut consensui Fratrum tuorum (Arianos Episcopos tantum numero triginta, qui jam in Athanasium Mediolani subscripserant) adherere non differas. Confidimus quippe, cum hoc fuerit factum, unitate firmissima posse Ecclesiam gratulari. Ita Constantius collectis per vias absentium plurimorum Occidentalium Episcoporum subscri- ptionibus contra Athanasium, sibi persuadentem spe- ciem Œcumenici Concilii obtrudere posse in Athanasium tanto Patrum numero damnatum, ut ipsemet Athanasius in eadem Epistola loquitur: *Et omni**

λεξιμνος, τὸν Σαυροστρία Επισκοπον, καὶ τὸν Σάρδιων Δουκιανον. Tom. II Concilii. edit. Ven. pag. 1059.

^a *Ubi hoc quod bene meo agnitus per contemptum sæculi, per studium sacrarum litterarum, per vitæ puritatem, per constantiam fidei, per gratiam divi- nam, etc. In lib. præcæ Marcæ. et Faust. apud Sirmondum t. I. edit. an. 1694, col. 234.*

^b *Ad exorandam mansuetudinem tuam, ut benevolo animo allegationes nostras audire digneris, Fratrem et Coepiscopum meum sanctum virum Luciferum cum Pancratio Comprobytere meo et Hilario Diacono placuit profecti, quos credimus de Clementia tua ad pacem omnium Ecclesiarum non difficulter posse Conci- lium impetrare. Ex litt. Liberii apud Baron. ad an. Chr. 354, n. 5.*

^c *Ut simul cum eisdem aggrediaris, ut Fides, quæ ab Apostolis tradita est Ecclesie Catholicæ, nullo modo irrumpi possit... ut eorum consorcio jungat ac fides tua, et similia mihi fuerit, adit sanctitas tua, uno collo-*

quo, uno consilio ad agatis, quod Deo et Angelis ejus placeat, et Catholicæ Ecclesie expediat. Ex insigne hist. apud Bar. ibid. n. 6.

^d *Annæ. Marcæ. lib. xiv, et ex eo Baron. l. c. n. 9.*

^e *Τότε δὲ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ συνήλθον ἑξήκοντα, τῶν μὲν ἀποκελευσθῆναι ἢ ἀφ᾽ ἑαυτῶν ἀλλοῖ, ἐπὶ τοῖς πλείοσι αὐτῶν τὸ τῆς ἰδεῖας γένος, καὶ τῶν ἄλλοι τὸ ἐκὸντρασιαστικῶν ἐκείνοισι τῶν δὲ ἰταλιῶν, ὡστὲρ τοῖς τραπισίωσι ἀκρίτους. lib. II, c. 36.*

^f *Συνήδου δὲ τοῦ βασιλέως καταπεποιητοῦ, ἐν Μεδιόλῳ γενομένου, ἐκ μὲν τῆς ἐν ἀλίγοις περιτρίμω... τῶν δὲ πρὸς ἑαυτῶν πλείοσι ἢ τραπισίωσι συνελθόντων. lib. II, c. 9.*

^g *Ad an. Ch. 355, n. 3.*
^h *In notis ad Vitam S. Eusebii.*
ⁱ *Hist. univ., t. V.*
^j *In notis ad Socr. pag. 25.*
^k *In not. ad Sulp. Sever. n. 7, pag. 207 et 200.*

modo Imperator tantum numerum Episcoporum coegit, cum partim minis terrent, partim promissis allice-
rent, ut se faterentur non amplius communionem cum
Athanasio habere : atque huc etiam respexisse
arbitror Luciferum nostrum iis ad Constantium
verbis : Ad innocentiæ necesse omnem chorum invi-
tari Episcoporum ^a. Verum enimvero ad Medio-
lanensem Synodum pauci quidem accessere Occi-
dentales Episcopi, ii nimirum, qui vel Medio-
lano proximiores erant, vel, etsi longe disiti, pro-
tuendo Athanasio, Nicænaque Fide sustinenda præ-
sentia sua illo in Concilio opus esse arbitrabatur :
ita in ipsa ad Eusebium Constantii epistola pauci
Episcopi ex provinciis singulis Mediolanum adve-
nisse dicuntur : Denique venientes pauci de provinciis
singulis voluntate communi unanimis protulerunt, et
juxta venerationem legi debitam firmaverunt : ita in
Vita S. Dionysii Episcopi Mediolanensis ex Mombrio
et mss. codicibus Mediolanensi ac Claudurensi ^b
habemus vicinis Mediolano Episcopos Concilio inter-
fuisse : Advenientes quippe ex vicinis urbibus Epi-
scopi, et coadunati intra Ecclesiam resederunt : ita de-
nique rem conficit Auctor Vitæ S. Eusebii Vercellensis
ex codice Nonantulano ^c : Sustinente autem
Imperatore, ac præstolante Liberii adventum cate-
rorumque Episcoporum, qui necdum advenerant, interim
Constantius Imperator cum Arianis Episcopis egit, ut
subscriberetur eorum fides, et Athanasius damnaretur.
Subscriperunt enim Dionysius ipse Mediolanensis
urbis Episcopus, ceterique Episcopi post eum numero
viginti et novem ^d ; nondum enim advenerant Catholici
Episcopi. Factum est autem, ut inter se tam Papa Li-
berius quam ceteri Catholici Episcopi diem designarent
per epistolas suas, quo Mediolanum unanimiter con-
venerent. Ergo post triginta illos, qui primi in Athana-
sium subscribere, alii deinceps supervenientes Episcopi
numerum Concilio fecerunt : quot autem fuerint,
habemus ibidem infra his verbis : Subscriperunt
autem (scil. Formulæ Nicænae Fidei) et ceteri Sancti
Patres numero quadraginta. Hos ergo si prius viginti
novem addiderimus, fere septuaginta habebimus Pa-
tres in Concilio Mediolanensi coactos. Quæ cum ita
sint, apparet dilucide, numerum trecentorum Epi-
scoporum constare quidem ex subscriptionibus a
Constantio vi et dolo extortis ab Episcopis occiden-
taliū provinciārum : eumque numerum Augustus
ipse ostentabat tamquam Œcumenici Concilii, ut
communi Occidentalis Ecclesiæ suffragio damnatum
Athanasium, et conclamatum ab Œcumenico Con-
cilio Arianam doctrinam prædicaret : Quæ res (se-
quitur idem Athanasius) in causa fuit, cur tam mul-
tos compelleret, ut se paucis adjungerent, ut agnoscere id
studens, ut multorum nomina corrogaret tum ad invi-

diam Episcopi (Athanasii), tum ut speciem aliquam,
dignitatisque imaginem Arianæ hæresi conciliaret, cu-
jus ipse propugnator erat. Hoc pacto, nostro quidem
iudicio, Socratis et Sozomeni testimonia admitti præ-
sunt, utpote qui ex tot subscriptionibus Episcoporum
a Constantio subdole collectis supra trecentos Patres
Mediolanensi Concilio nomen dedisse tradiderunt,
et veritati historice censetur cum Valens et Præ-
tensi asserentibus Concilio illi sexaginta circiter
Episcopos interfuisset. Nos hæc in re nihil certi sta-
tuimus, quamvis ex allatis testimoniis utramque sen-
tentiam conciliari facile posse existimemus. Eruditis
iudicium et votum esto. Jam e diverticulo in viam.
Ergo liberii Pont. nomine Lucifer cum sociis Medio-
laneusi Concilio præfuit, qui, etsi Arianorum men-
tem, animumque Imperatoris ad viam Catholicis Epi-
scopis inferendam paratissimum apprime cognoverat,
de felici tamen rerum exitu pro Catholica veritate
tuenda, defendendoque Athanasio non omnino des-
peraverat. Eusebius interea Vercellensis Episcopus
cum dolo Arianæ partis optime introspexisset, et
Mediolanensem conventum, quamvis Catholici Con-
cillii nomen præ se ferret, tyrannicam potius consulta-
tionem, Arianamque conjurationem futuram prævi-
disset, illuc se conferre recusabat. Legati porro Apo-
stolici, et Constantius ipse diversis quidem studiis,
eodem tamen conatu, Vercellensem Præsulem ad
Concilium urgebant, ista ut in suas partes tandem
aliquando vel metu vel dolo sanctum virum traheret,
illi ut Catholica veritatis fortissimum in tanto
discrimine defensorem haberent. Quare Arianorum
fautores per Eudoxium et Germinium Episcopos,
Constantius etiam, et Lucifer ipse cum sociis litteras
Eusebio miserunt, illum ad jam coactam Synodum
sollicite advocantes ^e. Parvi tandem vel invitum
communibus votis Eusebius, et Mediolanum veniens
Lucifero Catholicisque Patribus accessit. Quot au-
tem turbas tunc moverint Ursacius et Valens, quot
in Orthodoxos Episcopos intentaverint minas, et quæ
quantæque adversus eos impie egerint Constantio fa-
vente, libenter missa facio, cum Laërentii hujus
non Acta sed scætera apud omnes ecclesiasticæ his-
toriæ scriptores passim et luculenter tradita occur-
rant. Ad Luciferum nostrum quod attinet, fortiter
pro Athanasio cum Arianis decortavit, Nicænamque
Fidem tutatus strenue Catholicis semper Episcopis
et maxima Eusebio ac Dionysio adhaesit, populum-
que Mediolanensem dolo ac minis hæreticorum
exagitatum in Fide Orthodoxa continuit. Astu tamen
Arianorum, qui in Palatio apud Constantium a Ca-
tholicis divisi suos conventus habebant, comprehen-
sus Lucifer in ipsa Imperatoris aula detentus est, eo
dementiæ adductis Arianis, ut, Lucifero a cæteris

^a Lib. II, pro S. Athanasio, p. 132 (sic col. 898).

^b Cap. 2 apud Boll., t. V Maii ad diem 25, n. 9, pag. 512, edit. Ven.

^c Tom. II Concil. Ven. edit. pag. 840 et 841.

^d Nomina episcoporum, qui primi contra Athanasium subscriperunt, affert Baron., t. III Annal. ad an. Chr. 355, n. 22, pag. 813, edit. Ven. ex ti-

bula Archivi Vercel. post epist. concilii Mediol. ad Eusebium, et Harduinus in notis ad eandem epist., qui numero octavo Marinianns pro Marlinianus legit in t. II concil. edit. Ven. pag. 850.

^e Ex Act. Vitæ S. Eusebii in Vercell. archivo epistolæ illas, et Eusebii responsivam ad Constantium affert Baron. l. c. a. 6 et 7.

avulso, Catholicorum Patrum in Nicæna Fide constantiam se labefacturos sperarent. At clausus licet Calaritanus Antistes, animo tamen liber, modum viamque invenit scribendi mittendique epistolam ad Coepiscopos in Ecclesia collectos, quæ Eusebio ac Dionysio exhibita ne populo legeretur Ariani tumultuose obstiterunt: sed his e templo per vim ejectis epistola Luciferi libere sacro cœtui sub noctem lecta est^a, quam interissi dolendum maxime; nisi forte in Vercellensi aut Mediolanensi tabulario scrutanti alicui spes sit posse aliquando in publicam lucem efferrî. Aliquot diebus in Palatio retentus Lucifer tandem suis redditus est; sed dein Arianorum Episcoporum perfidia cum Eusebio et Florentio ad Constantium rapitur. Eusebius tamen ac Florentius statim dimissi ad Ecclesiam redire, manente apud Imperatorem Lucifero, qui, cum ibi aliquot diebus detineretur, cum Ariani Episcopis pro Nicæna Fide disputando strenue decertavit, ejusque animi robor et eloquentiæ vim Constantius ipse, etsi ducto velo occultus, præsens tamen admiratus est^b. Sed postquam factio in Ecclesiam impetu ab Eusebio Eunuchio Catholicorum Episcoporum plerique comprehensi sunt, et in Heracleans Thermis^c reclusi, Lucifer etiam carceri datus est cum Florentio apud Calum militum tribunum^d.

§ III.

Lucifer interim in fide firmissimus insidiantibus, eumque affligentibus Ariani, etsi duro carcere detineretur, non cessit, immo illis pro religione catholica et Athanasii innocentia invicte adeo restitit, ut furentes hostes Constantio jubente extorrem illum Mediolano, Italiaque discedere coegerint. Quod ut Liberio Pontifici innotuit, Lucifero cæterisque pro veritate orthodoxa exsulis litteras solatio et apostolico robore plenas dedit^e; quas ubi acceperint incertum est. Relegatur ergo Lucifer in Cappadociam primo, ut Papebrochio^f et Matthæio placet^g; ibi

^a Ex vita S. Eusebii Vercell. episc. apud Boll. ad diem 25 Maii, n. 14.

^b Sed perspicis, in tuo palatio intra velum licet stans tulisti responsum a me ad conservandam salutem, omnes Dei servos, calcata frivola auctoritate tua, mente, voluntate, studio, virtute, voce consentire. Lib. Mor. esse pro Filio Dei, p. 239 (hic col. 1009), et ibid. infra, p. 244 (hic col. 1014): Non retines, Constanti, dixisse me iudicibus, te velo misso audiente, quod licet totum militentium in nos decrevisses jacere regni tui tela, in nos execratores blasphemiarum tuarum, ut in sacrilegi tui decreti contemptores, omnia sua colliderent arma; nec sic tamen quod possemus a proposito recedere? et ibid. p. 245 (hic col. 1015): Non est novum quod nos legati asseverabamus in tuo palatio, et firmando non desumas semper sic fuisse et esse creditum a Christianis, sicuti apud Nicænam contra hæresim tuam Arianam et omnes errores videtur esse sacra fides conscripta.

^c Thermarum proximarum Herculis templo, cui etiam vicinarum erant ædes Maximiani Herculi. Ibi nunc D. Laurentii templum, quod prope quedam adhuc supersunt rudera, ingentesque columnæ. Vid. Castillon. Mediol. Antiq. pag. 7, 124 et 126; Tor. Ritratto di Milano, pag. 112; Galeat. Gual. Prior. Relax. di Milano, p. 4, pag. 42.

^d Ex vita S. Eusebii apud Boll. l. c. n. 6, et ex

tamen brevis illi mora; ex quo factum credo, ut nulla exstet de primo hoc exsilio satis clara, certa-que memoria. Translatus inde Lucifer Germaniciam^h hanc exsili alteram diuturnioremque sedem habuit, ut ipsemet in primo pro S. Athan. lib. p. 65 (hic col. 830) aperte testatur, ibique Eudoxii meminit Germaniciensium pseudo-episcopi, quem antiphrastice Adoxium vocatⁱ, eumque utpote Arianae facis hominem adversarium infensissimum passum esse satis indicat. Hunc exsili locum tertio commutasse Luciferum auctor est Hieronymus^j, et in Palæstinam deportatum, Salutarem scilicet, in qua Eleutheropolis, ubi Episcopum agebat Eutyechius Arianus Catholicis infensissimus, a quo Lucifer, et a Turbone^k ejusdem furfuris Eutyechii successore male habitus^l ost, utpote qui et catholica dogmata et Athanasii doctrinam, sanctitatemque libere vindicaret^l. Hac in urbe cum Lucifer diversaretur, Hermionem magni nominis virginem habuit sibi addictissimam et adjutricem in iis perferendis ærumnis, molestiisque, quibus ab Arianiis quotidie afficiebatur^m. Scimus etiam Turbonem illum Eleutheropolitanum pseudo-episcopum cum suis Arianiis in Luciferum sacra facientem irruisse, januas ecclesiarum fregisse, sacra vasa, sanctosque codices diripuisse, et aliquos etiam Luciferi socios neci impie dedisse: Sunt adhuc hodie (ita Faustinus et Marcellinusⁿ) in Palæstina, qui illo tempore insequentibus illis pœnas gravissimas dederunt, eo quod cum Catholicæ fidei Episcopo Lucifero convenirent. Negent, si non inter cætera sua atrocita, januam clausam securibus effregerunt; si non irruentes in Luciferum fidelissimum sacerdotem divina quoque sacramenta verterunt, unumquemque illic de his fratribus, qui convenerant, impia cæde mutant. Negent, si non hodie apud se sancta mystica vasa, quæ tunc impie Lucifero diriperunt, cum sacris codicibus possident. At his non contenti Ariani, ut constantissimum Christi athletam durius exagitarent, quarto

alia S. Dionysii, c. 3 in t. V Maii, pag. 513, n. 29: Facto impetu ab Eusebio Eunuchio apprehensi sunt de fidelibus viris numero centum quadraginta et septem, cum quibus quidam de sacerdotibus et clero vinciti intra Thermas Hercullanas reclusi sunt. Florentius vero et Lucifer episcopus apud tribunalum Caium, Eusebius tribuno Galbioni custodiæ traditus est.

^e V. epist. hanc bujus edit. initio.

^f In Vita S. Luciferi, tom. IV Maii, c. 4, n. 8.

^g Ubi sup. in Eccl. Calar., pag. 75.

^h Germanicia urb. Episc. in Euphratensi Provincia, seu Cœlesyria, quæ et Comagena.

ⁱ Talis est Georgius, qualis fuerat Arius, quales qui sunt Ursacius et Valens, vel ad quem me destinasti Germaniciensium Adoxius. Lib. 1 pro S. Athan. pag. 65 (hic col. 830).

^j Cum nollet sub nomine Athanasii Nicænam damnare fidem, Palæstinam relegatus miræ constantiæ et præparati animi ad martyrium contra Constantium Imp. scribit librum, eique legendum misit. De Script. Eccles. in Lucif.

^k Baron. ad an. Chr. 356, n. 80.

^l Id. ad an. Chr. 355, n. 47, et Sirmoad. l. c. col. 256.

^m Id. ad an. Chr. 362, n. 119.

ⁿ In Libello Supp. ad Augustos apud Sirm. l. c.

etiam exsilio multarunt in superioribus Thebis, A seu secunda Thebaide, ut Socrates ^a, Theodoretus ^b, Sozomenus ^c, et Cassiodorus ^d tradiderunt, vel in partibus Ægypto vicinis, ut placuit Rufino ^e. Cl. Richardus ^e Prædicatorum sapientissima familia hoc etiam exsiliū commutasse Luciferum, alioque traductum autumat. ^f Verum cum locum exsiliū non indiget, tresque tantum antea Luciferi enumeret deportationes, crediderim respexisse Richardum ad exsiliū in Cappadocia, quod primum fuit, ordinemque invertisse. Hoc interea septennio, nec tamen integro ^g, ab anno scilicet 355, quo e Mediolanensi Conventu in exsiliū actus est, ad annum usque 361 jam inclinantem, quo ab exsilio liberatus est, quæ quantaque ab Arianis pertulerit Lucifer, etsi memoriæ non consignaverint illius B ætatis scriptores, ab ipsa tamen hæreticorum indole et impotenti sæviendi in Orthodoxos animo colligere facile est; et, si Faustino ac Marcellino fides, in exsiliū ductum fuisse Luciferum scimus cum omni atrocitate injuriarum ^h, adeo ut religiosissimum virum vitam ad multos annos produxisse miraculum videatur. Porro ex Sulpicii Severi historia de his fortissimis exsulibus Lucifero, Eusebio, Dionysio, aliisque Concilii Mediolanensis Catholicis Patribus hoc habemus testimonium: *Cæterum (inquit Historicus) exsules satis constat totius orbis studiis celebratos, pecuniasque eis in sumptum affatim congestas, legationibus quoque eos plebis catholica ex omnibus fere provinciis frequentatos* ⁱ; quæ egregie etiam confirmantur tum Hilarii multis in locis et Epiphanii C testimonio ^j, tum eximia illa Eusebii epistola a Baronio relata ^k, ex qua etiam liquet, quam indigne ab Arianis sanctissimi illi Confessores vexarentur. Quod autem Lucifero pepercerint Ariani, ne morte illum afficerent, in causa fuit martyrii invidia ^l, qua a Constantio ordinatum, mandatūque, ut Lucifer omnino servaretur hac ducto impia vel inani spe, ut suæ nimirum voluntati aliquando cederet, et Athanasii condemnationi, quod unice in votis erat, manum daret. Hic notandum occurrit Photium in

sua Bibliotheca scriptum reliquisse, Luciferum nostrum post Mediolanense Concilium cum Dionysio, Eusebio, Rhodano, et Paullino Episcopis Arimini exsulasse ^m. Neque enim urbs illa exsilio apta, utpote in florentissima Italiæ regione sita, neque ulla apud alios synchronos auctores mentio hujus loci occurrit, immo omnes uno ore fatentur in Orientales Provincias perquam remotissimas, atque asperitate locorum, et Arianorum perfidia potentiaque difficillimas exsulare coactos sanctos Præsules a Constantio Imperatore fuisse. Notandus ultimo et obiter Philippi Ferrarii palmaris error, qui Lucifero a Constantino Imp. in exsiliū actum scripsit ⁿ; nisi typographi vitio *Constantinum* pro *Constantio* irrepississe æquiori iudicio velimus.

§ IV.

Dum exsul Lucifer perfidiam Arianorum patientia confundit, eorum etiam errores scribendo profligavit. Quatuor habemus priores egregie scriptos ad Constantium Augustum libros a Lucifero nostro pro Catholica asserenda tuendaque veritate adversus Arianos et asseclarum ejus impia dogmata, et impotentis ad ea sustinenda ipsius Imperatoris conatus. Scripta igitur isthæc misit ad Constantium Lucifer ^o: ea is accepit, legit, obstupuit, vixque sibi persuadens, inveniri aliquem posse tantæ confidentiæ, libertatisque virum, qui de impietate sua illum auderet tam libere aperteque arguere, Florentio jussit Officiorum magistro, ut Lucifero ipsi suo nomine scribens illumne eorum voluminum auctorem esse sciscitaretur, mitteretque etiam libros ipsos a Lucifero cognoscendos ^p. Libris ergo cum Florentii epistola acceptis Lucifer ingenue fassus est, se illorum parentem auctoremque esse, ipsique Florentio rescribens codicem reddidit ^q. Duos pro Athanasio libros Germaniciæ scriptos, missosque inde ad Constantium autumat cl. Matthæius ^r ex eo in hanc sententiam descendens, quod in eis Lucifer Eudoxium nominet Germaniciensem, Arianum Episcopum. Adversatur tamen Cave Matthæio, volens Eleutheropoli

visendos admittitur hominum.

^a Lib. 2. n. 40.

^b Hær. 30.

^c Ad an. Chr. 356, n. 92.

^d Id. ibid. n. 80.

^e Διὸ καὶ σύνθετον διὰ ταῦτα κατὰ Μεδιολανὸν πόλιν τῆς Ἰταλίας ἀβροῖζει· καὶ τινὰς μὲν πρὸς τὸ οἰκεῖον διαστρέφει βούλημα. Διονύσιος δὲ, καὶ Εὐσέβιος, καὶ Ῥοδανὸς, Παυλῖνός τε, καὶ Λουκίφερ, τὸ οἰκεῖον καὶ τῆς εὐσεβείας μὴ καθυβρισάντες φρόνημα, καὶ οὐδ' Ἀθανασίου καταργῶναι ἀνασχόμενοι (ἤδεσαν γὰρ τὴν Ἀθανασίου κατάκρισιν τὴν τῆς πίστεως προοιμιάζεσθαι καθαίρειν) ἐν Ἀριμίνῳ ὑπερορίζονται. In Biblioth. edit. Rothomag. an 1653, pag. 1444.

^f In exsilio una cum S. Eusebio Vercellensi a Constantino pulsus est. In Catal. SS. ad diem 13. Jan. pag. 45.

^g D. Hier. de Scrip. Eccl. in Lucif.

^h V. Baron. ad an. Chr. 356. n. 73, et Tilium in calce Operum Lucif. edit. Paris. an. 1568.

ⁱ Baron. ibid. et Til. ibid.

^j Sard. Sac. in Eccl. Calar. pag. 73.

^a Lib. 3, c. 5.

^b Lib. 3, c. 4.

^c Lib. 5, c. 12.

^d Hist. tripar. lib. 6, c. 19. *Uterque enim (Lucifer et Eusebius) ultra Thebaidis terminos ab exsilio remeantes, etc.*

^e Lib. 1, c. 17. Baron. l. c. n. 80. Papebr. l. c. n. 8. Matthæius l. supra cit.

^f *Constance l'envoya en exil à Germanicie, ville de Syrie, d'où il fut transféré à Eleutheropolis en Palestine, ensuite en Thebaide, et en un autre endroit dont on ne sait pas le nom.* Diction. Univ. Eccles. tom. III, litt. L, pag. 712, col. 2. V. LUCIFER.

^g Marcellinus et Faustinus erroris arguendi, qui Luciferi exsilio decennium assignant in cit. libel.

^h In libel. prec. apud Sirmon. l. c. et ex Lucif. ipso lib. de non conven. cum hæ. (Huj. Patrol. tom. col. 775), ubi: *Propterea odis nos, quia concilium vestrum malignantium exsecratur, propterea in exsilio sumus, propterea in carcere necamur, propterea nobis solis prohibetur conspectus: idcirco reclusi in tenebras custodimur ingentii custodia: hujus rei causa nullus ad nos*

libros illos et elucubratos et missos Constantio ^a. A in illum contulerint Patres, suorumque temporum Verum partim Germanicæ, partim Eleutheropoli scriptos fuisse et rationes non ita leves et conjecturæ suadent, ut in § IV Præfat. dictum est: hoc unum certum habeo exploratumque, libros illos ab exsule Lucifero exarari cœptos post an. Chr. 380, et absolutos circa initium an. 360. Ut egregii hujus operis nuntium accepit Athanasius, qui tunc et ipse exsulabat, statim per Eutychem Diaconum Lucifero litteras misit, rogans ut libros Constantio oblatos sibi etiam legendos diligenter mitteret ^b. Hoc sine mora præstitit Lucifer, qui ex hoc ab Athanasio honorificum sanctitatis doctrinæque meruit testimonium, ut Athanasii ad Luciferum epistolam vel legenti patet ^c. Marcellinus et Faustinus, Libelli supplicis auctores, in eo tradidere, Athanasium, ut Orientalibus Catholicis solatio et exemplo essent in eâ Ecclesiæ universæ perturbatione, Lucifero libros in Græcum sermonem transtulisse, quam tamen Athanasii versionem cum aliis ad Luciferum litteris ^d periisse dolemus. En Marcellini et Faustini verba: *Quos quidem libros cum per omnia ex integro ageret, suscepit et Athanasius ut veri vindicet, atque in græcum stylium transtulit, ne tantum boni Græca lingua non haberet. Ast quid iis libris acceptis egerit Augustus, nescimus: graviter tamen Luciferum sibi libere alloquentem tulisse, indignatumque maxime illi fuisse ex his Luciferi verbis conjicitur: *Dicis nos insolentes exstitisse circa te, quem honorari decuerit. Si quisquam Dei cultum pepercit apostatis, sint vere, quæ dicis de nobis* ^e. Neque his contentus Lucifer aliud deinde edidit commentarium, quod absoluto Sirmiensi Conciliabulo et Constantinopolitano scripsisse ex ipsius verbis elicitur: nam Eudoxium Macedonianum in Constantinopolitana Sede successum commemorat, qui illi cæpta ab Antiochena cathedra traductus post illa pseudo-concilia fuit subrogatus ^f. Hoc opus *de non parcendo in Deum delinquentibus* inscripsit, cumque totus martyrii desideria æstuarat, neque quæ in lucem ediderat ad Arianos opprimendas satis esse arbitraretur, postremo subinde opus elaboravit, cui titulus *Moriendum esse pro Filio Dei*; quos libros, etsi unico comprehensus aliqui censuerint ^g, et simul Constantio oblatos, attamen eadem animi constantia scriptos, post primos, de quibus mentionem fecimus, certum est elaboratos a Lucifero fuisse, ut ait Papebrochius ^h, et fortasse in ultimo sui exsiliij loco. In hisce Luciferi lectionationibus patet vis magna dicendi, igneusque ex ore Luciferi erumpens gladius ad hostes Ecclesiæ uno veluti ictu perimendas, ex quo factum ut tot elegia*

Eliam illum appellare non dubitaverint ⁱ. Hic judicium cl. Meldensis Episcopi de Luciferiano stylo in medium liceat proferre, utpote qui diligentissime illius edendis operibus primus incubuit. *Ipsius sermo (scil. Luciferi) adeo rudis est et inæmptus, quem ipsemet etiam rusticum vocat: at qui diligenter perpendit, cum gravem et sententiis refertum, virique ingenio valentis inveniet, etc.* Deinde: *Totum opus exiguum admodum foret, si ab eo Scriptura divina, quam promptiorem habere non potuisset, scinderetur, et auferretur* ^j. Ita ille, et merito: Scripturæ vero divinæ versio, qua usus est Lucifer, antiqua omnia ea est, et ab illa, qua nunc utimur, Vulgata notabiliter discrepans, ut ex notis huic nostræ editioni subjectis palam sit. Interserit etiam sæpissime latinis Sardonis et Græcas voces Latine donatas, phrasasque usurpat ævo ante syntaxi omnino barbaras, et græcizantes, quas a viris doctissimis ^k notis illustratas hæc in editione obvias unusquisque habet.

§ V.

Antequam ad alia progrediamur, quæ ad Luciferi gesta spectant, ut res clariori luce donentur, de *Edictis* illo celebri operæ pretium existimamus diligenter inquirere, quod toties et indignas commemorat ipse Lucifer in omnibus fere libris quos superari paragrapha recensuimus; quodque uberiolem tractationem a nobis requirere videtur ad Luciferi sensus dignoscendos, utque ea, quæ ad historiam illius temporis attinent, ipsomet Luciferi testimonio compræhendantur. Quæ in re illud certum statuimus ex Sozomeno ^l, Constantium eo consilio Mediolanensem Synodum iudixisse, ut discards Episcoporum animi in usam Fidei sententiam convenirent, quæ tamen Nicænis decretis adversaretur: *Constantius* (ait Sozomenus) *qui solus jam Imperio Rom. potestatur, omni studio perficere conatus est, ut Occidentales Episcopi cum iis consentirent, qui Filium Patri similem secundum substantiam assererant*: *Τὸς δὲ τὸν δῶρον ἐκείνου τοῦ ἐπιούσιου πατρὸς τὸν υἱὸν δοξάζουσι συνίναι*: ubi tamen mendum typographicum inest, edita *ἰσοουσιον* voce pro *ἰσοουσιον*; cum idem Sozomenus ^m scribat, *Constantium non penitus destitisse Filium κατ' οὐσίαν ἰσοῦν καταίτην*. Sed cum id consequi non posse ea sentiant heretici Episcopi, qui Constantio quotidie aderant callidi pacis procurandæ auctores, prius de proscribendo Athanasio consilium Imperatori suggesserant, quæ damnato ab Episcopis etiam Occidentalibus, facile deinceps Nicæna Fides everteretur: *Sic enim* (ait idem Sozomenus) *cogitabat,*

Lucif.

^a T. 3. Maii ad d. 20. c. 4, n. 25.ⁱ S. Athan. apud Corn. a Lapide epist. 2. ad Timoth. c. 1. et S. Hieron. de vir. illust. c. 95.^j In cit. præf.^k Cotelerius, Tilius, Sabatierius, Latinus, la Cerda.^l Lib. 4. c. 8. edit. Vales.^m Id. lib. 5. c. 18.^a De Script. Eccl. sæc. Ariana pag. m. 136.^b V. in fine edit. Til. et Baron. l. e.^c Baron. ibid.^d Eruimus alias Athanasium Lucifero [dodisse epistolam ex iis verbis, *Misimus etiam nunc*, etc. in superstita illa, de qua loquimur, epistola: verum perire.^e In libro *De non parcendo* etc. pag. 160 (col. 937).^f Baron. ad an. Chr. 356, n. 69.^g Tilius in Præf. ad Plu. V. in edit. oper.

si Athanasius communi omnium suffragio e medio removeretur, facile se deinceps ea quæ ad religionem pertinent, pro arbitrio constitutum: quam veram fuisse causam Mediolanensis Concilii ipse confirmat cap. 9. Huc igitur referenda, quæ Lucifer sæpe Constantio exprobrat, subdolum illum vocans pacis auctorem, eum pacis re vera esset inimicus: *Dixisti, Pacem volo firmari in imperio meo, cupiens violare in nobis pacem dominicam; et: Si non es tu Constantius Imperator, qui fueris pacem te facere; et, Nobis dicebas, Pacem volo fieri. Ita in libro de non conveniendo cum hæreticis; atque in libro 1 pro S. Athanasio pag. 34 (col. 819): Tu pacis causa te facere astruxeris; et Athanasius scilicet damnaretur: tum in lib. de non parcendo in Deum delinquentibus pag. 925 (col. 992): Fingens pacem te firmare, conatus fueras ad omnem Dei Ecclesiam detestandam; quæ omnia certe Mediolanense Concilium spectant, ejus nefaria gesta Lucifer in suis libris omnibus sæpissime perstringit. Neque ea ad Arimnensem Synodum referri possunt, cum illa pacis item obtentu a Constantio postea fuerit indicta, ut Sozomenus^b et Socrates^c testantur, sed ficto semper et iniquo hæreticorum consilio: Lucifer enim se id a Constantio audisse affirmat, *Pacem volo fieri, eum nempe Legatus Pontificis Concilio præisset; et Liberius ad Luciferum scribens paulo post idem Concilium hinc epistolam exorditur pag. 2 (col. 766): Quamvis sub imagine pacis humani generis inimicus vehementius in membra Ecclesie videatur esse grassatus, vos tamen, etc. Hanc itaque ob causam duplex Edictum eomperio latam a Constantio: alterum quo Episcopi, qui a Concilio aberant, jussi sunt subscribere Ariariorum in Athanasium sententiæ; quod ab ipso Athanasio innuitur: Quot (inquit) Episcopi, prout in sacris litteris est, ad præsidem et reges abducti sunt, et a iudicibus hanc sententiam audierunt, Aut subscribe, aut ab Ecclesia recedite; detrahi enim vos ab Ecclesia Imperator jussit^d: at de hoc Lucifer minime scribit, quippe hujusmodi esse significat, ut novam Fidei formulam completeretur: alterum vero, quod a Sulpicio Severo Epistolæ nomine notatum est; et est illud, quod Lucifer spectavit, cum suos libros componeret, cuique apprime conveniunt, quæ in illud a Lucifero ingesta leguntur. Narrat enim Sulpicius^e, epistolam a Valente et Ursacio sub imperatoris nomine emissam omni pravitate refertam, eo consilio, ut, si a populo probaretur, publica auctoritate cupita preferrent; sin aliter, omnis invidia esset in rege, qui nondum baptumate tinctus Fidei mysteria nosse non poterat: Lectam in ecclesia Epistolam populus amoreatur: Dionysius, quia non esset assensus, urbe pellitur, etc. Porro quam callide scripta fuerit, quam compto et ornate, tum quid illa contineret impium et blasphemum in Catholicam Fidem, Lucifer ipse de-**

A clarat^f sæpiusque confirmat^g; nam verbum tuum (inquit), per quod serpsit ut cancer, falso fucato scientiæ tumore componis, astruendo te omnibus flagitiis tuis maculato Edicto tuo rescissore, messe omnium errorum; tum, *Novella tua prædicatio, et recens religio sub prætextu Fidei blasphemiam in perniciem salutis tuæ per te prolata; ac rursus: Nisus es blasphemiam consacrilegi tui Arii ore prolatam nunc per satellites tuos, nunc edicto tuo, nunc spiritibus immundis referto ore tuo prædicare. Quod autem Lucifer Edicti nomine hanc epistolam significet, tum exemplo Athanasii confirmari potest, qui litteras Præfecti Ægypti de Georgio in Athanasii ipsius locum substituendo in speciem Edicti propositas fuisse scribit ad Orthodoxos, siquidem hæc litteræ ad annum 356 referantur cum Paglo et Valesio^h contra Baronii sententiam, qui easdem de Gregorio iidem in Alexandrinam sedem infruso scriptas existimat, et in annum rejicit 342; tum auctoritate Hieronymi de Prato, qui in nota Sulpicii testimonio subjecta nobiscum consentit; tum denique quod idem Luciferⁱ a se suisque collegis Episcopis illud contemptum fuisse dicat: *Bene me petulantem diceris, si non recte contempsissemus sacrilegum Edictum tuum; idque Mediolani in Palatio actum testatur in libro Moriend. esse pro Fil. Dei pag. 244 (col. 1014), cum dixisset iudicibus, Constantio velo misso audiente, quod licet omnia imperii arma in se suosque converterentur, veluti in sacrilegi decreti contemptores, numquam et proposito Catholice Fidei tuendæ recessisset. Hæc autem, quæ de Epistola, seu Edicto Constantii dicta sunt, Hilarius quoque in animo habebat, cum ea scripsitⁱ, quæ attulimus in nota subjecta pag. 17 (col. 780) hujus editionis, et quæ Pratensis ex eodem loco in aliam ad Sulpicium notationem transtulit: Antea enim in obscuro atque in angulis Dominus Christus Dei esse secundum naturam Filius negabatur, et essentiæ inops paternæ accepisse cum creaturis originem ex non exstantibus prædicabatur. At vero nunc publicæ auctoritatis professione hæresis prorumpens, id quod antea factum nunc non clam victrix gloriabatur. Et huc referunt Maurini Operum S. Hilarii editores testimonium Luciferi ex lib. Moriend. esse, etc. paulo superius productum. Sane Ariana hæresis tum primo Imperatorum auctoritate fulta in Mediolanensi Synodo victrix in Romanum Orbem palam erupit, quæ antea non tuta satis sese astu et fraude tegebat; quod sæpe in Constantium Lucifer ingerit, ejus scilicet imperio et potentia Ariariorum virus in omnes terræ partes fuisse diffusum. Superest inquirendum, utrum huc referre quoque oporteat aliud Luciferi nostri testimonium ex libro de non parcen. in Deum delinq. pag. 172 (col. 940), quod est hujusmodi: *Negabis te ad idololatricam invitasse nos suscipiendam? Si censes negandum,***

^a Lib. de non conv. cum hæret. pag. 9 et 12 (col. 773 et 775).

^b Lib. 4. c. 47.

^c Lib. 2 c. 37.

^d In epist. ad Solit.

^e Lib. 2. Hist. Sacr.

^f Lib. de non conv. cum hæret. pag. 17 (col. 780).

^g Id. in lib. Moriendum esse pro Fil. Dei, pag. 244, 245, 261 (col. 1011, 1015, 1031).

^h Lib. 1. Observ. ad tom. 2. Script. Eccl. Hist.

ⁱ Lib. de non parcn. in Deum delinq. pag. 198.

^j Lib. de Synod. n. 78. Digitized by Google

convincent te expositiones sectæ tuæ Episcoporum com- blasphemorum videlicet tuorum, convincent te libelli recitati a te, ac dati Romæ Episcopis etiam Catholicis, ad hoc videlicet, ut omni in loco tua roborari possent blasphemiam. Hæc Luciferi verba protulit Auctor Diatribæ I de gestis Liberii præpositæ Operibus S. Damasi § 10 pag. 117 (col. 320), ex lib. scil. primo pro S. Athanasio: qui locus correctior a nobis infra exhibetur. Is porro auctor autumat Ariminensem, seu potius Acagianam formulam ab Lucifero hic designatam, significatamque fuisse; et opinionem rejicit Tillemontii, qui existimat^a, Luciferum id scripsisse de Formula Sirmiensi anni 357, quo anno Constantius Romæ fuit, ibique ait libellum ab Augusto recitatum, per urbem sparsum, et Catholicis Episcopis oblatum Imperatoris jussu, ut eorum animos ac sententias exploraret de formula illa Fidei paullo post in Sirmiensi conventu publicanda. Sed antequam in hæc diligentius inquiramus, animadvertendum est (quod in notis etiam pag. 56 (col. 824) monuimus, ubi corrigendus error, qui per inconsiderantiam excidit, cum Hieronymo a Prato attributa fuerit Diatriba de gestis Liberii præposita Operibus S. Damasi PP.) *Perfidie, Blasphemiam, ac Idololatriæ* nomine significari a Lucifero simpliciori sensu hæresim ipsam Arianam; licet intelligi quandoque queat hisce vocibus *Edictum Mediolanense*, de quo mox diximus: hoc vero in loca tria sunt distinguenda; *Idololatriæ ac Blasphemiam* voces, *Expositiones Episcoporum Arianorum*, et *Libelli recitati ac dati Romæ a Constantio Episcopis Catholicis. Blasphemiam* itaque ac *Idololatriæ* voces ipsam Arii hæresim indicant, quam Constantius roborari in omni loco, et suscipi ab omnibus volebat per Arianas Fidei expositiones, et libellorum impiorum ope, quos Romæ præsertim jussit dispergi: et recte quidem novum idololatriæ genus Ariana hæresis, et idololatræ Ariani dicti sunt ab aliis Patribus Athanasio, Basilio, Gregorio utroque, Nazianzeno ac Nyssono, et Cyrillo Alexandrino, quia, ut ex iis animadvertit Petavius^b, eum, quem creaturam fatebantur, adorare tamen sese dicerent, unde nihil a Gentilibus differrent: nomine autem blasphemiam non una Sirmiensi Formula notari potest, sed omnes hæreticæ Arianorum Formulæ; quod et Hilarium fecisse affirmant ejus Operum editores^c. At enim, inquit laudatus Auctor Diatribæ adversus Tillemontium, cum Lucifer recitatos a Constantio Libellos, ac per manus Episcoporum traditos scribat, ut ejus in omni loco roborari possent blasphemiam, facile intelligit lector, agere illum non de præmeditata tantum, sed producta jam in lucem, et promulgata blasphemiam; deinde nemo facile concessurus erit, blasphemiam, quam sciunt omnes Sirmiensi illo clanculari ac fortuito congressu deinde conscriptam, eo jam tempore efformatam, lectam Catholicis Episcopis, ac per manus traditam esse potuisse. Hæc ille, et recte de formula Sirmiensi; quæ tamen suæmet sententiæ adversan-

^a Art. 63. de Arian. n. 6.

^b Lib. 2. cap. 12. n. 6.

tur; nam et Ariminensis, et Seleuciensis, sive Acaciana Formula, quas vult a Lucifero indicari, adhuc promulganda erat; et quidem triennio post editæ fuerunt, si cum Petavio annum 356 tribuas Romano Constantii triumpho; post biennium vero, si triumphum illum rejicias in annum 357, cum Pagio, Valesio, aliisque. Præterea Ariminensis quoque formula clam et furtim a Valente confecta fuerat: de Seleuciensi vero condenda quot inter hæreticos Episcopos dissidia orta, et contentiones motæ? qui tandem Formulam Ariminensem suffragiis suis probaverunt. Neque hæc tantum Formulæ post scriptæ fuerunt, quam Constantius Romæ libellos illos disseminavit: nam et Eudoxius conventu Antiochiæ celebrato an. 358, una cum Episcopis, qui eidem opinioni favebant, et *similis substantiæ* vocabulum, et *Consubstantialis* etiam vocem rejecit, ut Sozomenus asserit^d. Nihil propterea certi ex iis Luciferi verbis constitui potest; quæ, ut idem auctor scribit, *subobscura videri* queunt nobis, qui ab iis temporibus longe absumus. Sed ut nostra quoque sententia pateat, sic quidem statuimus, Luciferum non hanc vel illam potius Fidei Expositionem innuere, unice autem exprobrare Constantio, quot quamque variis post Mediolanense Concillium Fidei Expositionibus conatus fuerit Nicænam Fidem impie evertere, et Arianam blasphemiam in omni loco roborare; quod rursus in libro *Morien. esse pro Fil. Dei Constantio* objicit, uti ibi advertimus. Libelli autem ab illo Romæ recitati, et dati etiam Catholicis Episcopis, si profecto fuerunt, quos in eodem libro *de non parcen. in Deum delinq.* pag. 220 (col. 990) commemorat hisce verbis: *Quantum apud te est, tradidisti eum*, id est Filium Dei, *de quo et libros scriptos dedisti*; ideoque ejusmodi erant, quibus Arianum dogma impie propugnabatur, sed callide ab Episcopis Arianis, fortasse ab ipso Eudoxio Germanicæ tum Episcopo, qui cum Constantio Romæ versabatur, compositi, ut Romanam plebem et Catholicos Episcopos fraudulenter in errorem pertraherent; quin multo est verisimilius in iisdem impias illas locutiones descriptas fuisse, et blasphemias sententias, quas *Epistola Mediolanensis, sive Edictum* complectebatur: de his per conjecturam disserere licet, cum de isto Constantii facinore nemo veterum præter Luciferum memoriæ quidquam prodiderit. Quid autem integrum hocce Luciferi testimonium juvet laudati Auctoris sententiam de duplici Liberii exsilio, quod ipse tuetur, satis non video: ulteriori investigatione rem hanc non premimus, cum negotium istud nostra non intersit. Monemus tamen opinionem ejusdem Auctoris de sensu hujusce vocis blasphemiam ideo a nobis subjectam fuisse pag. 56 (col. 824) ad primum Luciferi librum pro S. Athanasio, ubi idololatriæ vox irrepsit pro voce blasphemiam, quia ibi de illius sensu, aliarumque affinium vocum ex Lucifero quædam notavimus, quæ cæteris inde Luciferi nostri locis lucem

^c In lib. 4. de Trinit. n. 12.

^d Lib. 4. c. 12.

afferrent; cum cæteroquin Auctoris verba et sententia ad testimonium ipsius Luciferi mox explicatum vera pertineant. Jam de his satis. Ad Luciferi gesta veniamus oportet, et ea, quæ vel ad illius ætatis historiam spectant, vel sensum verborum, et Luciferi mentem aliquomodo respicere possunt, quisque offendet in suppositis huic editioni annotationibus.

§ VI.

Constantio Augusto e vivis sublato Mopsucrenis prope Tarsum III. Non. Novembres anno Chr. 361, cum ab Euzoio Ariano Episcopo, ut ait Socrates ^a, sub mortem baptizatus fuisset, frustra suadente Lucifero, ut per Athanasium, sive Coepiscopos ejus salutare consequi vellet regenerationis lavacrum ^b, Flavius Clæudius Julianus cognomento *Apostata* Romani Imperii habenas, quas favore militum primum Lutetiæ Parisiorum superiori anno, dein iisdem volentibus in Dacia arripuerat Constantio vivente, regendas metu liber et solus suscepit. In ipso veluti Principatus vestibulo magnam sibi laudem apud optimos quosque comparavit vaserrimus Imperator, pacem turbatis Ecclesiæ rebus sub prædecessore frustra quæsitam, desideratamque restituens, omnesque Episcopos exsilio antea a Constantio multatos ad suas Ecclesias redire permittens ^c, iisdemque direpta ab hæreticis bona restituenda, nec quemquam amplius pro Fide vexandum decernens ^d. Lucifer ergo Juliani gratia exsilio liberatus Tauro et Florentio Coss. anno 361 ad finem vergente ^e Ægyptiacam solitudinem reliquit, et ad Catholicos redux afflicto Ecclesiæ statui subsidium attulit præsentissimum, et cum Eusebio Vercellensi, apostolicæ legationis socio, eos qui Arianæ hæresi manum dederant, ad Catholicæ Ecclesiæ sinum revocare satagens Orientis provincias magno labore lustravit ^f. Itinera hæc absolvissæ Luciferum existimo a tempore Edicti, quo Julianus Episcopos Orthodoxos suis sedibus restituit, exeunte scilicet Novembri mense anni 361, ad tempus usque, quo indictum Alexandrinum Concilium, anno nimirum sequenti 362. post Georgii Cappadocis Ariani Episcopi Alexandrini obitum, reditumque ad illam sedem magni Athanasii ^g. Diverstit autem a susceptis itineribus Lucifer, cum ad Antiochenas turbas sedandas, illamque Ecclesiam

Arianæ hæreseos sæcibus purgandam delegatum se intellexit litteris Liberii Pontificis ^h, qui et Eusebium Vercellensem per id tempus, ut Alexandrinæ Ecclesiæ subsidio esset, legatum destinaverat Synodo jam indictæ. Ita Lucifer, dum Eusebius cum Athanasio Alexandrino Concilio totus incumbit, ad Catholicos Antiochiæ domesticis turbis agitati, et Arianis persequentibus laborantes occurrit, et ad Alexandrinam Synodum, cum ipse ire non posset, legatos suo nomine misit Diaconos duos Herennium et Agapetum, ut ex subscriptionibus synodicæ ejusdem Concilii apparet ⁱ. Hinc manifesta est Rufini hallucinatio, unum tantummodo Luciferi legatum illi Concilio interfuisse scribentis ^j; nisi dicere velimus, Herennium solum nominasse tamquam principalem, non excluso, sed prætermissio Agapeto, quod et fecisse existimaverim Auctorem vitæ S. Eusebii Vercellensis ^k, Hieronymum a Prato ^l, aliosque recentiores, qui digniore, socio neglecto, nominarunt. Antequam Antiochiam peteret Lucifer, cum Athanasio et Eusebio Alexandriæ aliquantisper eum constituisse vult citatus Eusebianæ vitæ scriptor per hæc verba: *Beatus vero Lucifer, Calaritanus Episcopus, vale eis faciens Athanasio et Eusebio, Antiochiam ab eis missus est, ut Ecclesias confirmaret de consubstantialitate divinitatis, relinquens cum eis Alexandriæ Diaconum suum, qui ejus in Concilio vicem teneret, per quem professus est, ratum se habiturum, quidquid esset Concilii ordine constitutum.* Attamen pugnant hæc apertissime cum iis quæ ibidem sequuntur: *Lucifer autem cum exoraretur ab Eusebio, quia uterque in partibus vicinis Ægypto fuerat relegatus, ut ad videndum Athanasium Alexandriam pergerent, communique tractatu cum iis qui superfuerant, Sacerdotibus de statu Ecclesiæ decernerent, præsentiam sui abnegans, legatum pro se Diaconum suum mittit, atque ipse intento animo Antiochiam pergit* ^m. Si enim Athanasio valedicens ac Eusebio ab iisdem missus fuit Lucifer Antiochiam, cum iis profecto Alexandriæ diversatus est, ubi Diaconum suum dicitur reliquisse. Contra vero si exoratus fuit ab Eusebio, ut secum ad Athanasium invisendum Alexandriam pergeret, si recusavit coire, si Diaconum suum illic misit, evidens omnino est, nec Alexandriam

^a Lib. 1. c. 46.

^b Lib. 1. pro S. Athanas. pag. 109 (col. 876).

^c *Omnes Episcopi, qui de propriis sedibus fuerant exterminati, per indulgentiam novi Principis ad Ecclesias redeunt.* Hieron. adv. Lucif. Socr. lib. 3. c. 1 et 5. Sozom. lib. 5. c. 5; Theod. lib. 3. c. 4. Baron. ad an. Chr. 361, n. 45.

^d *Proscriptis vero lege lata facultates suas restituit: populis autem civitatum palam interdixit, ne quem Christianorum aut injuria afficerent, aut contumelia, neve invitos ad sacrificandum traherent.* Sozom. ex vers. Vales. lib. 5. c. 5. V. Julianum ipsum ep. 7. ad Artabium, ep. 43. ad Hecebolium ep. 52. ad Bostrenos. Quam subdole hæc Julianus, vide Greg. Nazianz. Or. 2. in Julian., Sozom. lib. 5. c. 4. Socr. lib. 3. c. 1. Theod. lib. 3. c. 6. et 17. Evagr. Vit. Pat. in Apollonio c. 7.

^e Chroni. Ptozp. Aquil. ap. Canis. t. 1. Theod.

D Monum. p. 293. et Petav. Rat. Temp. in Success. Cons. Rom. t. 2. p. m. 466.

^f Ex Greg. Nazianz. Orat. de laudibus Basilii, et Baron. ad an. Chr. 362. n. 58.

^g V. Nazianz. ibid. et Baron. ibid. n. 471.

^h Baron. ibid. n. 177.

ⁱ *Ἐγὼ τε Ἀθανάσιος, ὁμοίως καὶ οἱ ἄλλοι ἐπίσκοποι οἱ συνελθόντες ὑπέγραψαν καὶ οἱ ἀποσταλῆντος δὲ παρὰ μὲν Λουκίπερος τοῦ ἐπισκόπου Σαρδίας νέστου, διακονοὺς δύο, Ἐρῆνιος καὶ Ἀγαπᾶτος.* T. 2. Concil. edit. Ven. 1728, pag. 947. et seq. et T. 1. Opp. S. Athanasii edit. Paris. an. 1627, pag. 580.

^j Lib. 8. c. 27. V. Baron. l. c. n. 180.

^k In Addit. ad Conc. Alex. ex nova Collect. Baluzii T. 2. Concil. ejusd. edit. pag. 951.

^l V. notas ad Sulp. Sev. t. 2. pag. 244.

^m Apud Boll. ad diem 25. Maii tom. 5;

intrasse, nec Athanasium vidisse, nec Diaconum A
ibi, ut suo nomine Synodo interesset, reliquisse.
Ergo qui vitam illam contexit, sibi minime con-
stans, historicæ veritati non consuluisse dicendus
est. Ego quidem crederem narrationem illam partim
a Rufini historia excerptam, partim ab anonymo
auctore e cerebro eductam, adeoque sibi manifeste
contradicientem: verba enim illa, *Lucifer autem*, etc.,
quæ postrema recitavimus, excerpta adamussim et
integre sunt ex Rufini libro 1. c. 27. Credendum porro
est, ut supra innuimus, Luciferum recta Antiochiam
contendisse, nec Alexandriæ convenisse Athanasium,
sed ab Eusebio divulgum, legatisque suis ad Alexan-
drinam Synodum destinatis, ad auxilium præstaudum,
ferendumque Antiochenis solatium properasse.

§ VII.

Hæc tunc temporis erat Antiochenæ Ecclesiæ
facies. Duo unam eandemque sedem occupabant
Episcopi, Meletius propter Catholicam fidem exsul,
et Euzoio datus Meletio successor ab Arianis. Quæ
tunc Antiochiæ turbæ! Ariani Constantio favente
contra Orthodoxos pro tuendo Euzoio quid non au-
debant? Catholici vero in duas partes distracti,
Eustathiani nimirum Meletium, qui Arianis ali-
quando visus fuerat adhærere, sed ab iisdem recedens
in exilium pulsus Antiochia aberat, penitus
aversabantur, utpote hæretica communione pollutum,
suspectum, et perosum; alii contra Meletio obse-
quentes, ejusque partibus impensius faventes et
Eustathianos fugiebant, et ut legitimum verumque
Antiochenæ Ecclesiæ pastorem unum Meletium,
quamvis exsulem, suspiciebant. Has ut procellas
Lucifer sedaret, statim ac Antiochiam venit, ani-
mum viresque omnes intendit ea qua pollebat auc-
toritate, ut partes componeret, animos amico fœ-
dere jungeret, pacemque Ecclesiæ illi restitueret.
In mentem ergo Lucifero venit, rejecto primum
Euzoio Ariano, et excluso subinde Meletio Catholico
Episcopo, ut in tertium quemdam Orthodoxi dissi-
dentes convenirent, qui fide integerrima, et vitæ
sanctitate omnibus Antiochenis probatus, communi-

bus etiam votis studiisque Episcopus admitteretur.
Accitis propterea duobus aliis, Cymatio Paktensi et
Anatolio Bereensi Præsulibus^b, Paulinum illis do-
tibus ornatum, et præ cæteris ea dignam sede Antio-
chenæ Ecclesiæ præfecit^c, qui hujus nominis secun-
dus in ea Antiochenorum Præsulum serie. Opinati
sunt Baronius^d et Valosius^e, Paulinum ad Antio-
chenam sedem evectum ante Synodum Alexandri-
nam. Verum cum Hermantio in vita S. Athanasii^f,
Pagio^g, Boschio^h, et editoribus Operum D. Atha-
nasiiⁱ in eam potius sententiam concedimus, Paul-
linum Antiochenis datum fuisse Episcopum a Luci-
fero ipsa Alexandria Synodo durante. Novus interem
Antiocheus Præsul Paulinus duos misit, ut legit-
mus Episcopus, ad Alexandrinum Concilium Dia-

B conos suos Maximum et Calimerum, ut illi suo no-
mine interessent, qui et inter Concilii Patres sede-
runt, et suis subscriptionibus illius Synodi decreta
probavere^j. Et re quidem vera Synodus Alexan-
drina Paulinum ut verum legitimumque Antioche-
norum Episcopum cognovit, tum legatis ejus ad-
missis, tum eorum subscriptionibus acceptis. Insuper
Patres illi in Synodica Epistola ita hortari Antioche-
nos videntur, ut positis partium studiis uni obtem-
perent Paulino: *Deinde qui ob Arianis redierunt ad-
licite ad vos, eosque ut patres assumit, et ut magistri
et tutores accipite, cooptantes vos interim dilecto nostro
Paulino ejusque sociis: et absenti Paulino Synodi-
cam ipsam subscribendam mittentes ab illo etiam
fidei professionem solemnem scripto testatam volue-
runt*^k. Ita Athanasius cum Ægypti Episcopis, et
Epiphanius cum universis Cypri Ecclesiis Paulino
communicantes illius electioni assenserunt^l; quin
et a Romano Pontifice Liberio approbationem me-
ruit, ut Ecclesiasticorum Annalium parens osten-
dit^m, nec minus placuisse videtur Damaso, qui
Paulino epistolas dedit tum in negotio Vitalis de
Apollinaristarum hæresi suspecti et accusatiⁿ,
tum contra Apollinaris, Arii, Sabellii, Macedonii,
Eunomii, et Photini errores^o. Verum quidem
est, Orientales Episcopos Paulini electionem re-

^a Rufin. et Baron. l. cit. et Cassiod. Hist. Eccl. Tripar. lib. 6. c. 19.

^b Boll. tom. 4. Maii ad diem 20. c. 5. n. 54.

^c Socr. Sozom. Baron. l. c. Chron. Prosp. Aquit. D apud Canis. t. 1. Thes. Monum. pag. 293. *Lucifer adjectis duobus Confessoribus Paulinum Eustathii Episcopi Presbyterum, qui se nunquam hæreticorum communione polluerat, in parte catholica Antiochiæ Episcopum facit.*

^d Loco cit. n. 100.

^e In not. ad Socr. lib. 3. c. 5.

^f Lib. 10 c. 9.

^g In crit. Baron. ad eumd. an. n. 23.

^h Hist. Chronol. Patriarch. Antioch. in Act. SS. tom. 4. Julii pag. 58. edit. Ven.

ⁱ In Monito tom. 1 p. 2. n. 4 pag. 770.

^j In cit. Synodica Epist. A Paulino vero Maximus et Calimerus, qui et ipsi Diaconi sunt.

^k In ead. Synod. *Ego Paulinus ita sentio, quemadmodum accepti a Patribus, Filium esse, et subsistere perfectum, etc.*

^l Richardus t. 4. Diction. Univ. V. Antiochie pag.

264. col. 2. *Athanasie et toute l'Égypte communiquait avec Paulin, Epiphane avec l'île de Chypre, l'Evêque de Rome avec les Occidentaux.*

^m Loco cit. n. 251. et seq.

ⁿ Observat Severinus Binus Paulino Thessalonicensi falso inscriptam Epistolam Damasi ex dolosa nimirum inscriptione a Theodoro confecta et affixa Synodice Epistolæ Concilii Romani III, de qua vide notam sequentem ex tom. 2. Concil. edit Ven. pag. 1015.

^o Synodica hæc epistola est Concilii III Rom. data Paulino Antiocheno Episcopo. Theodoretus dolose illi præfixit Thessalonicensi Paulino lib. 5. c. 11. Certum enim est, tunc temporis Acholium, virum sanctissimum, Thessalonicensibus præfuisse; quod et idem Theodoretus suimet immemor tradit ex Epistola Synodica Concilii Constantinopolitani. Id factum a Theodoro Pauliniana parti infenso, ne Paulinus ipse catholica communione Damaso Pontifici conjunctus videretur, ut suspicatur Severinus Binus in notis ad hanc Epist. Tom. 2. Concil. pag. 1065 edit. Ven. De hac etiam Damasi

suisse, et Meletio semper adhæsisse, atque ita schisma Antiochiæ perdurasse, donec Meletium inter et Paullinum pax sancita est ea conditione, acceptoque partium sacramento, Flaviani præsertim ac Theodori, ne alterutri decedenti successor daretur^a; sed conventioni Orientales Episcopi non steterunt; ab illis enim extincto Meletio in Antiochena sede Flavianus suffectus fuit; et ad multos annos schisma recruduit. Jam dissensionis causa inter Luciferum et Eusebium, improbatio nimirum electionis Paullini a Lucifero factæ, non est admittenda, etsi Rufini, Socratis et Sozomeni testimonio fulciatur; cum Eusebius ipse in Alexandrina Synodo et Athanasius cæterique Patres illam ratam habuerint: neque enim poterat Eusebius illud damnare, quod solemniter ipse probaverat^b. Ego sane crediderim, non quidem Luciferi factum improbasse Eusebium, sed præcipitem atque intempestivam Paullini electionem illi unice displicuisse, de qua amice cum Lucifero conquostum, ubi Antiochiam accedens catholicas res non compositas modo, sed asperiores offendit, novasque et graviores vidit Orthodoxos inter exortas perturbationes. Etenim Meletii auctores illi ab exsilio Antiochiam reduci sese adjunxerant, et cum illo conventus agere ceperant a Paulliniani segregati, utpote qui unum Meletium Antiochenum Antistitem agnoscerent, et si aliquando Acacliana et Eudoxiana communione lapsum, gloriosa postmodum confessione insignem summo sacerdotio dignum existimarent, immo, si forte e dignitate excludisset, ad eam dicerent restitutum ipsius Alexandrinæ Synodi solemniter decreto de lapsis vere pœnitentibus ad primos honores dignitatesque restituendis. Quæ propterea dissidia et scandala cum futura prævidisset Eusebius, non potuit contineri, quin cum Lucifero dissensionis quodammodo auctore familiariter conquereretur, consilium ejus in præpropria illa electione Paullini funestissimis effectibus gravida omaino improbas.

§ VIII.

Itaque, ut diximus, cum Eusebius Antiochiam veniens, accepta jam Paulliniani electionis notitia, concordiam a Lucifero intentam non modo conciliatam non fuisse, sed nova inter Catholicos orta dissidia comperisset, cetera nimis Luciferi consilium damnavit, studuitque, ut Antiochenæ Ecclesiæ negotiis meliori, quo fieri posset, modo provisum iret. Ergo Antiochia aliqua quomodocumque pace donata, Eusebius ad alias Orientis Ecclesias ordinandas animum et sollicitudinem convertit.

cum Paullino communione videnda epist. S. Basilii 214. alias 359. et epist. 216. al. 272. et Sarazanius ad Opusc. et Gesta S. Damasi Papæ cap. 10. num. 2.

^a Ex Socr. et Greg. Nazian. Petavii Rat. Temp. p. 1. lib. 6. c. 7. pag. m. 281.

^b Baron. l. c. n. 215.

^c Conc. t. 2. ubi sup. Ruf. lib. 2. c. 28. Baron. l. c. n. 182.

^d Ad an. 363. et Act. SS. T. iv. Maii ad d. 24 c. 5. n. 45.

Verum Lucifer a se factam Paullini electionem ubi sensit ut præcipitem Eusebio displicuisse, ejus iudicium ægre tulit. Præconceptam hanc animi acerbitatem Concilii Alexandrini decreta de lapsis vere pœnitentibus recipiendis, dummodo hæresum auctores non essent, eisque cum dignitate ad suas sedes restituendis auxerunt, præsertim cum præter suam sententiam, qua ad fidem orthodoxam ab hæresi redeuntes communioni quidem admittendi, pristinis tamen honoribus erant privandi, Eusebio et Athanasio auctoribus factum suspicaretur. Quapropter indignatione æstuans Lucifer Concilii illius decreta rejecit, et cum Episcopis dignitati restitutus non esse communicandum, ab eis cæterisque Alexandrinæ Synodi Patribus sese separavit. Hoc facto periculoso schismati locum et nomen dedit; qui enim in ejus sententiam abierunt, Luciferiani dicti sunt, eosque in hæresim deinde turpiter prolapsos egregiis scriptis D. Hieronymus insocutus est. Interea, dum reditum in Italiam cogitat, Cæsareæ consistere Luciferum oportuit, ut urbes illi Ecclesiæ in Cappadocia subjectas, quæ propter Eusebii Cæsareensis Episcopi electionem inter se dissidebant, ad quietem traduceret. Initio anni secundi Juliani Augusti, exeunte scilicet Januario an. 363, cum Annalium Ecclesiasticorum maximo parente hoc evenisse existimamus^d. His expletis tandem ab Oriente in Italiam redux Lucifer eo ipso anno Chr. 363, Juliano Augusto IV, et Secundo Sallustino Promoto Coss., ut post tot exantlato labores quieti aliquando consuleret suæ, in Sardiniam sese recepit. Sunt qui, antequam Lucifer Calarim rediret, illum aiunt in Campaniam appulisse, Zozimum Neapolitanum pseudo-episcopum Maximo in exsiliu pulso ab Arianis suffectum^e vitasse, Liberium Pontificem Romæ colvenisse. At cum dubia omnia videantur, suspectoque Fausti et Marcellini Luciferianorum testimonio maxime fulciantur^f, volentes libentesque missa facimus, Calaritanæ regendæ Ecclesiæ annis a reditu circiter octo incubuit Lucifer difficillima sub Valente Ariano Orientis Imperatore nactus tempora. Valentiniano tandem seniore Occidentalis Imperii habenas moderante an. Chr. 371 inchoato, imperii ejus VIII, Gratiano Augusto II; et Sex. Anicio Probo Coss., vel saltem priore ad finem inclinante, Valentiniani VII, Chr. 370. Damaso Romano Pontifice Lucifer Calaritanus Episcopus ea in urbe e vivis discessit. Ejus obitus in Chronico Hieronymi ita notatur: *Lucifer Calaritanus Episcopus moritur, qui cum Gregorio Hispania-*

^e V. Mazoch. in Vet. Martyr. marm. Neap. c. 4. et 4. ad d. xi. Janu. Sabbat. in Vet. Kal. Neap. t. 5. p. 26. Murat. ad Chron. Jo. Diaconi, Coletum Ital. Sacr. in Archiep. Neap. t. 6. Matth. Sard. Sac. loco cit. ubi in nota: *« Illud animadverto, quod apud Baronium fortassis amanuensium culpa dicitur » Maximus in locum Zozimi suffectus, Miror hunc » errorem oculatissimum Mansium in Lucensi edit. » non emendasse, tametsi vel ipse Coletus T. VI. Ital. » Sac. monuerit esse corrigendum. »*

^f Libel. Precum, ap. Sirm. l. c.

rum, et Philone Libyæ numquam se Arianae miscuit a pravitati. Non juvat Joannis Faræ hic palmarem errorum explodere, qui Luciferi emortualem diem an. Chr. 390. Imperii Valentiniani junioris XVII consignavit^b, cui, nihil de chronologia solliciti, Dimas Serpius^c et Seraphinus Esquirrius^d assensere. An ante mortem schismati Lucifer renuntiaverit, et se catholicæ communioni reddiderit, incertum, et sub judice est. Pro Lucifero scripserunt præter Sacratem, Sozomenum, et Nicetam, Papebrochius^e, Ruinartius^f, Thomassinus^g, Machinus^h, Methodiusⁱ, Macedo^j, Ferrarius^k, Spondanus^l, aliique recentiores. Contra vero pugnarunt Ambrosius^m, Augustinusⁿ, Isidorus^o, Baronius^p, Natalis Alexander^q, Tillemontius^r, Sbaralea^s, Labbeus^t, Hieronymus de Prato^u, Severinus Binius^v, et plures alii nobites Critici, quibus dubiæ sententiæ alios adjungimus Rufinum et Sulpicium Severum. Archiepiscopus Machinus grandi volumine plura pro tuendo Lucifero congressit, actaque inventionis ejus corporis (quæ et Papebrochius edidit), templorum

^a Et ex eo Petav. l. c. c. 7. pag. 281.

^b De reb. Sard. lib. 1.

^c Chron. SS. Sard. lib. 2 c. 3.

^d Sanctuar. Calar. lib. 2 c. 1.

^e Act. SS. t. iv. Maii ad d. 20.

^f In not. ad lib. 4. Vict. Vit. p. 188. edit. Ven. 1752. et Cœmet. Sacr. lib. 4. p. 1. c. 3. p. 366.

^g Dissert. 5. de Syn. Arimin. n. 25. p. 82. edit. Luc.

^h Defen. Sanct. B. Lucif. edit. Calar. 1699.

ⁱ In Vita Ms. ap. Boll. l. c.

^j De Diis Tutel. Orb. Chr. p. 215. et seq.

^k Catal. SS. 18 Jun. p. 35.

^l Epit. Annal. Baron. ad an. 362. edit. Paris. 1622, p. 464.

^m Lib. 1. de S. Satyro tom. 2. Op. n. 47. col. 1127.

ⁿ Op. t. 2. epis. 185. al. 50.

^o De Orig. lib. 8. c. 5. p. 105. edit. Paris. 1601.

^p Ad an. Chr. 362. n. 225.

^q T. iv. Hist. eccl. sæc. 4. c. 3. art. 13.

^r T. viii Hist. eccl. n. 4. pag. 764. edit. Ven. 1732.

^s Adver. Vind. Cypr. dissert. 1. c. 1. n. 2.

^t Hist. Conc. Constantinop. l. in Collect. Conc. pag. 1092. edit. Ven. 1728.

^u In not. ad Sulpic. Sever. tom. 2. l. 2. p. 245. edit. Veron. 1754.

quorundam iconographiam, inscriptionesque Calari effossas protulit. Verum quid, si alterius Luciferi junioris Calaritani Antistitis, qui in Vandalica persecutione sub Hunnerico Rege martyr occubuit^x, corpus illud diceremus? Quid, si inscriptiones illas a Calaritanis confectas cum Turritano Archiepiscopo assereremus? Nos tamen Urbani VIII P. M. xiii Kal. Julias an 1641, et Innocentii X. P. M. xvi. Kal. Novembres an 1647, decretis ea, qua par est, veneratione adhaerentes cum cl. Matthæio^y singula hæc neque probamus, neque respuimus, et neutri parti calculo nostro accedentes historica tantummodo narratione veluti ab aliis recitata sine fuco, aut contentione exposuimus. Si vero aliorum Scriptorum exemplum et veterem Mediolanensem Codicem secuti, in quo descripta est *Fides S. Luciferi Episcopi*, in ipso Operum initio et cujusque libri titulo *Sancti* appellationem Lucifero tribuimus, hanc eo dumtaxat sensu tributam profiteamur, qui cum prævulgatis hac de re ejusdem Urbani VIII decretis omnino congruat.

^x Ad Vit. S. Liberii P. ex lib. Pontif. Damasi P. t. 2. Concil. edit. cit.

^y Vict. Viten. in Not. Africæ ad Provinc. Sard., quæ sæc. ix. teste Leone Sapiente ad Africam pertinebat, ejusque Metropolis Calaris inter civitates Mauritanicæ Secundæ recensebatur, sub gloriosissimo Africæ Eparcho. Anno 484, postquam Carthaginem vocati venerant Catholici Africani Episcopi, quos inter Lucifer, in exsilium missi sunt, ut ligna profutura navibus dominicis cæderent. Iis egestate summa et tot ærumnis oppressis S. Symmachus P. M. quantum pecunias et vestes ministrabat, ut ait Anastasius Biblioth. t. 3. p. 222.

^z Sard. Sacr. loc. cit. *Ego singula hæc neque probō, neque respuo, sed historica tantum narratione veluti ab aliis recitata expono. Fateor enim me summa prosequi veneratione Decretum, quo Urbanus VIII an. 1641. die 20 junii præcepit omnibus et singulis, etc. ne imposterum donec a Sanctitate sua, vel sancta Sede fuerit aliter ordinatum, audeant super Luciferi sanctitate, cultu, ac veneratione publice tractare, disputare aut altercari, illamque neque scripto, nec typis impugnare aut defendere. Exst. in Opere Ben. XIV. de Beatific. et Canoniz. SS. Tom 1. lib. 1. c. 40. qui de cultu Luciferi Episcopi Calaritani ita disserit, ut ostendat non fuisse hæcenus Romani Pontificis auctoritate rite probatum.*

JOANNIS TILII

EPISTOLA AD PIUM V. P.

QUÆ EXSTAT IN FRONTE OPERUM LUCIFERI AB EODEM TILIO ANNO 1568. EDITORUM.

Pio Quinto Sanctiss. Max. Pontifici Joannes Tilius D
Episcopus Melden. S. P. D.

Numquam ego auderem, Beatiss. Pater, te litteris convenire, nisi gravissimorum sanctissimorumque in Ecclesia veterum exemplo commonitus, qui semper ad Apostolicam vestram Sedem, sive consilio egerent, sive aliis maximis negotiis urgerentur,

refugium habuerunt. Non enim potest tua sanctitas ignorare calamitates, in quibus hodierna die in Gallia versamur: ac in tali adversitate non possemus nos melius in Deo consolari, quam erga tuam prudentem paternitatem; et, dum pro modulo nostrarum virium has infestissimas et scetidissimas brumas et nebulas conatum depellere, fateor, beatiss.